

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE DİLİN ÖNEMİ

Prof. Dr. Nuray SENEMOĞLU

Dil, insana özgü ve güçlü bir iletişim aracı olup toplumsallaşmış semboller kümesidir. Dil gelişimi ise, kelimelerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasının gelişimidir. Dilin kendine özgü kuralları ve bu kurallar çerçevesinde gelişen bir sistemi vardır. Chomsky, dili, ses, sıra ve anlam öğelerinden oluşan organize edilmiş bir sistem olarak görmektedir. Dil gibi karmaşık bir sistemin gelişiminde çeşitli görüşler öne sürülmektedir. Bunlardan bir kısmı dil gelişiminde kalıtımın, diğerleri de çevresel etkenlerin daha etkili olduğunu savunmaktadır.

Chomsky, çocuğun kendine göre gramer yapısı geliştirmesini kazanılmış, yani kalıtsal olarak getirdiği mekanizma ile açıklamaktadır. Lenneberg de Chomsky'nin dil öğrenmedeki çalışmalarını destekleyici incelemeler yapmış, organizmanın, dil öğrenmek için biyolojik olarak daha önceden programlandığını söylemiştir. Piaget ise çocuğun duyu-hareket yoluyla düşüncelerinin geliştiği ve gelişen bu düşüncelerin konuşmalarında yansıdığı kanısındadır. Piaget'ye göre, bu durumda dil gelişiminde en önemli faktör düşüncenin gelişimidir.

Dil gelişiminde çevre etkisinin önemli olduğunu savunan Skinner, çocuğun dili, operant şartlanma, ile öğrenmekte olduğunu belirtmektedir. Skinner dili öğrenmede pekiştireçlerin önemli rolü olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, çocuğun çıkardığı sesleri ya da kelimeleri seçici olarak pekiştirme yoluyla istenilen seslerin ya da kelimelerin öğretilbileceğini savunmaktadır.

Skinner'den başka çevresele! görüşü destekleyenler, pekiştirmenin yanı sıra dilin kazanılmasında model alma ya da taklidin etkili olduğunu belirtmektedirler. Osser'e göre çocuk ve yetişkin ilişkisinde, yetişkin çocuğun söylediklerini düzgün olarak tekrarlamalıdır. Böylece yetişkin hem doğruyu pekiştirmiş olacak, hem de yapacağı tekrarlamalarla, çocuğun daha düzgün cümleler kurmasını sağlayacaktır.

Bu yaklaşıma göre, çocuğun dil gelişimi daha çok onun çevresine bağlıdır. Aile üyelerinin ve diğer yetişkinlerin tavırları, çocuğun duygusal, sosyal ilişkilerindeki olaylar, dil gelişimini şekillendirir.

Annenin ve diğer aile üyelerinin çocukla konuşurken aksanları, kelimeleri sıralayışı, taklit etmeye hazır olan çocuğu etkiler. Çünkü çocuk duyduğu sesi duyduğu sıraya göre seslendirme eğilimindedir. Ayrıca konuşmalardaki tekrarlar, annenin yüz ifadesi ya da cümleyi açarak yapacağı tekrarlar dili öğrenmeyi sağlar. Yetişkinlerin çocukça konuşmaları ise dil öğrenmede engelleyici bir tutumdur.

Çocuğun dil gelişiminde hem insan beyninin biyolojik yapısı, düşünme sisteminin gelişimi, hem de çocuğun içinde bulunduğu çevre ve kültür etkilidir. Aynı zamanda, dil gelişimi de çocuğun bilişsel, duygusal, sosyal gelişiminde önemli bir etkiye sahiptir. Toplumsallaşmada dilin önemli bir yeri olduğu gibi, kavram gelişimi, düşünme, ilişki kurma, problem çözme gibi bilişsel gelişim alanlarında da etkilidir. Dil gelişimi diğer gelişim alanlarıyla karşılıklı etkileşim içindedir ve birlikte ilerleme sağlamaktadır.

Bugün dilin kazanılması ve gelişimi konusunda çalışan otoriteler, dil gelişiminde ilk 10 yaşın, özellikle de okulöncesi yıllarının kritik dönem olduğu konusunda birleşmektedirler. Ayrıca dil çocuğun öğrenmesinde çok önemli bir etkidir. Bu nedenlerle okulöncesi yıllarda çocuğun dil gelişimine önem verilmesi, dil gelişimini destekleyici öğretme-öğrenme ortamlarının hazırlanması gereklidir. Çocuğun bu yaşlarda kazanacağı yaşantıların niteliği daha sonraki öğrenmelerini büyük ölçüde etkilemektedir.

Bloom'un insan davranışlarında değişme ve kararlılık konusunda yaptığı analizler, ilk çocukluk çağlarında gelişme için gerekli ortam ve yaşantı eksikliklerinin daha sonraki yıllar içindeki gelişmeyi büyük ölçüde etkilediğini ortaya koymuştur. Çocukların 18 yaşına kadar gösterdikleri başarının %33'ü okulöncesindeki, %42'si ilköğretim devresindeki, %25'i ise ortaokul ve lisedeki başarıları ile açıklanabilmektedir. Bu durum, öğrencilerin ortaöğretim kademesindeki başarı farklarının büyük bir kısmının okulöncesi ve ilköğretimdeki öğretmenlerle açıklanabileceğini göstermektedir.

Okul öğrenmelerinin temelini oluşturan ana dilini kullanma yeterliği büyük ölçüde 2-10 yaşları arasında kazanılmaktadır. Yine Bloom'un irdedelediği araştırma sonuçlarına göre, okulda öğrenme ile ilgili olarak özellikle anlatım gücü (dil yeteneği) için doğru olmak üzere, gelişmiş ülke çocuklarının okul başarılarında görülen değişkenliğin önemli bir kısmı, bu nitelikleri geliştirme bakımından aile ortamındaki farklara bağlanabilmektedir. Ailede kullanılan dil, çocuğun zihin gelişmesine ve dolayısı ile okul ; başarısına etki etmektedir. Öğretimin büyük ölçüde anlatıma dayalı olması, sınırlı konuşma ortamın-; da yetişen bir çocukla, dili kullanma yönünden zengin yaşantı sağlayan bir ortamda yetişen çocuk arasında önemli başarı farklarına neden olmaktadır. Dili kullanmadaki sınırlılık düşünmeyi kısırlaştırmaklardır. Yeterli sözcük hazinesine sahip olamayan ve sözcükleri doğru olarak kullanamayan çocuğun doğal olarak okuldaki başarısı düşecektir, Dili etkili kullanmanın bilişsel gelişime ve gelecekteki okul öğrenmelerine katkısı yanında çocuğun sağlıklı duygusal ve sosyal gelişimine katkısı da göz ardı edilemez. Çocuğun kendini ifade etmesinde, başkalarıyla olumlu ve etkili ilişkiler kurmasında, kendini gerçekleştirmesinde, yaratıcılığın gelişiminde, dili etkili kullanma yeteneğinin geliştirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Tüm gelişim alanları ile etkileşim içinde olan dil gelişiminin okulöncesi dönemde kontrol altına alınması ve çocuğun dil gelişimine yardım edecek etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Bu etkinlikler; çocuğun kelime hazinesinin zenginleştirilmesi-ni sağlayacak etkinlikler (kelime oyunları, resimler hakkında konuşma, parmak oyunları, tekerlemeler, dramatizasyon, plak dinleme, kitap okunması), çocuğun kendini uygun cümlelerle ifade etme yeteneğinin gelişimi için etkinlikler, yeni kelimelerin anlamının kazanılmasına yardımcı olmak için yapılacak etkinlikler olmak üzere üç grupta toplanabilir.

Çocuğun ilerdeki yaşamında başarılı ya da başarısız olmasını hazırlayabilecek dili etkili olarak kullanma yeteneğinin, dil gelişiminin kritik olduğu okulöncesi yıllarda uygun öğretme-öğrenme ortamları düzenlenerek geliştirilmesi gerekmektedir. Okulöncesi dönemde alınacak önlemlerle, biyo-sosyal ve kültürel bakımdan dezavantajlı olan çocukların dil gelişimine yardım edilerek eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına katkıda bulunulabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

ASCD. **Early Childhood Education Today**. Washington, D.C.: 1968 s.12-13

Bloom, Benjamin S. **Human Characteristics and School Learning**. New York: McGraw-Hill Book Company, 1976, s. 1 -10.

Bloom, Benjamin S. **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme**. Çeviren: Durmuş Ali Özçelik, Ankara: Milli Eğitim Basımevi, 1979, s.1-16.

Fidan, Nurettin. **Okulda Öğrenme ve Öğretme "Kavramlar İlkeler ve Yöntemler"**.Ankara: Gül Yayınevi, 1986, s. 107-116.

Hudgins, Bryce B., Gary D. Phye, Candace Garrett Schau, Gary L. Theisen, Carole Ames ve Russell Ames. **Educational Psychology**. Illinois: F.E. Peacock Publishers, Inc., 1983, s.47-48.

Landreth, Catherine. **Preschool Teaching and Learning**. New York: Harper and Row Publishers, 1972. s.48-55.

Sprinthall, Richard c. ve Norman A. Sprinthall. **Educational Psychology "Developmental Approach"**. London: Addison-Wesley Publishing Co., 1977, s.149-175.

Ülgen, Gülten ve Emel Fidan. **Çocuk Gelişimi**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1984, s.141-156.